

Marmaduke
William
Pickthall

yayımlayan Arnold Toynbee'yi eleştirdi. Bu arada başvurduğu Kahire'deki Arap Büro-su'ndaki bir işe Türk dostu olduğu için uygun görülmedi ve onun yerine T. E. Lawrence gönderildi.

1916'da İngiltere, Fransa ve Rusya arasında yürütülen Osmanlı topraklarını paylaşma görüşmeleri sırasında Türkiye için diplomatik girişimde bulunduysa da Sykes-Picot antlaşmalarının başmimarı Sir Mark Sykes'in sert tepkisiyle karşılaştı. 29 Kasım 1917 tarihinde yaptığı bir konuşmada müslüman olduğunu açıkladı ve Muhammed ismini aldı. Çeşitli konferanslarında Türkler'le ayrı bir barış yapılması görüşünü dile getirdi; fakat bu girişimleri Ermeniler ve siyonistlerce engellendi. O sırada İngiltere'ye gelmiş olan siyonistlerin lideri Chaim Weizmann, onun Türk yanlısı faaliyetlerinin durdurulması için İngiliz Savaş Bakanlığı nezdinde girişimlerde bulundu. Baskılar neticesinde Pickthall savaşın sonuna doğru kırk üç yaşında askere alındı ve Mart 1919'da terhis edildi. Bir süre Londra yakınlarındaki Woking Camii'nde imamlık yaptı. 1920'de aldığı teklif üzerine Hindistan'a giderek *Islamic Culture*'in editörlüğüyle birlikte Hindistan Hilâfet Hareketi'nde aktif görevler üstlendi. Kendisinden Mahatma Gandhi aleyhine bir makale yazması istenince editörlükten ayrıldı ve bir lisenin müdürlüğüne geçti. 1929 yılı sonunda tamamladığı ve bir İngiliz tarafından yapılan ilk İngilizce Kur'an tercümesi olan *The Meaning of the Glorious Koran*'ı (New York 1930; W. Montgomery Watt'ın girişiyle, New York 1992; gözden geçirilmiş neşir, Arafat K. El-Ashi, Beltsville 1994) Ezher ulemâsına incelemek amacıyla birkaç aylığına Kahire'ye gitti. İngiltere'ye dönmeden önce Haydarâbâd nizamının oğlu ile sürgündeki Osmanlı hânedanından Halife Abdülmecid Efendi'nin kızının evlenmesine ön ayak oldu. 1935'te, gidişinden on beş yıl sonra nizamın hizmetinden emekliye ayrılarak ülkesine döndü. 19 Mayıs 1936 tarihinde Londra'da vefat etti.

Pickthall'in düşüncelerinde iki faktör, din ve tabiat sevgisi önemli yer tutar. Bu sebeple Ortadoğu'ya gittiğinde önce dinleri karşılaştırmış, tabiata ve insana en uygun din olarak gördüğü İslâm'ı kendine daha yakın hissetmiştir. Sanayi devriminin çevreye ve insana yaptığı olumsuz etkiler üzerinde ilk duran odur. İslâm düşüncesinde kadın hakları, kölelik, çok evlilik, kadercilik gibi konularda savunmacı bir yaklaşım sergiler. İhtidâ ettikten sonra siyasî görüşlerinde köklü bir değişiklik meydana gelmemiştir. Çünkü kendisinin yakınlık duyduğu İngiliz muhafazakâr kanadı esasen Osmanlı Devleti'nin bütünlüğünden yanaydı; o da müslüman olduktan sonra bu bütünlüğe müslümanların birliği açısından daha fazla önem vermiştir.

Pickthall'in yukarıda adı geçenlerin dışındaki eserleri şunlardır: *Enid* (London 1904), *Brendle* (1905), *The House of Islam* (1906), *The Myopes* (1907), *The Children of the Nile* (1908), *The Valley of the Kings* (1909), *Pot au Feu* (1911), *Larkmeadow* (1912), *Veiled Women* (1913), *With the Turks in Wartime* (1914), *Tales From Five Chimneys* (1915), *The House of War* (1916), *Knights of Araby* (1917), *Oriental Encounters* (1918), *War and Religion* (1919), *Friday Sermons* (1919), *Sir Limpidus* (1919), *Islam and Progress* (1920), *The Early Hours* (1921), *As Others See Us* (1922), *The Cultural Side of Islam* (1927).

Pickthall'in eserlerinden Kur'an tercümesini Fatih Muhammed Jallendhri Urduca'ya (Delhi 1970), mukaddimesini Şinasi Sıber Türkçe'ye (*Kur'ân-ı Kerim ve Hazreti Muhammed*, Ankara 1958), *With the Turks Wartime*'i Kemalettin Yiğiter (*Harpte Türklerle Birlikte*, Ankara 1990) ve *Said the Fisherman*'ı Tuba Şahin (*Balıkçı Said*, İstanbul 2002) Türkçe'ye çevirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

A. Fremantle, *Loyal Enemy*, London 1938; "Pickthall, Marmaduke", *Twentieth Century Authors* (ed. Stanley J. Kunitz - H. Haycraft), New York 1950, s. 1104-1105; P. Clark, *Marmaduke Pickthall: British Muslim*, London 1986; a.m.f., "The Translator Novelist", *Afkar Inquiry*, III/5, London 1986, s. 57-58; a.m.f., "Pickthall's Busy Years: 1931-32", *IC*, LXXIII/4 (1999), s. 45-62; Kemal Kahraman, *Muhammed M. Pickthall*, İstanbul 1994; E. E. Speight, "Marmaduke Pickthall", *IC*, X (1936), s. III-VI; F. Krenkow, "A Great English Muslim", *a.e.*, XI/1 (1937), s. 138-143; "Loyal Enemy (Book Review)", *a.e.*, XIII/2 (1939), s. 250-255; Kemalettin Yiğiter, "İngiliz Yazarı Marmaduke Pickthall'ın Türk-Ermeni Münasebetleri Hakkındaki Eserleri Üzerine Düşünceler", *TK*, XVI/186 (1978), s. 40-49; C. E. Bosworth, "Pickthall", *EP*² (İng.), VIII, 305-306; Murtazâ Kerimî Niyâ, "Pikhtâl, Muhammed Marmâdük Vîl-

yâm", *Dânişnâme-i Cihân-ı İslâm*, Tahran 1379/2000, V, 970-972; Shahabuddin Ansari, "Pickthall Muhammad Marmaduke: First Muslim English Translator of the Qur'ân", *Encyclopaedia of the Holy Qur'an* (ed. N. K. Singh - A. R. Agwan), New Delhi 2000, IV, 1036-1038.

KEMAL KAHRAMAN

PINES, Shlomo

(1908-1990)

Fransız şarkiyatçısı ve felsefe tarihçisi.

5 Ağustos 1908'de yahudi bir ailenin çocuğu olarak Paris'te doğdu. Çocukluk ve gençlik yılları Riga, Archangelsk, Londra ve Berlin'de geçti. 1926-1934 yılları arasında Heidelberg, Genf ve Berlin üniversitelerinde felsefe, Sâmi dilleri ve dil bilimi okudu. İslâm düşüncesinde atomculuk anlayışı üzerine Berlin Üniversitesi'nde yaptığı doktora çalışmasını 1936'da tamamladı. Berlin'de bulunduğu yıllarda Leo Strauss ve Paul Eliezer Kraus gibi şarkiyatçılarla yakın ilişki kurdu. 1937-1939 yıllarında Paris Üniversitesi'ne bağlı Institut d'Histoire des Sciences et des Techniques'te ders verdi. II. Dünya Savaşı'nda Fransa'dan ayrılarak 1940'ta İsrail'e yerleşti. 1948-1952 yılları arasında İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın Ortadoğu bölümünde uzman olarak çalıştı. 1952 yılından ölümüne kadar ders verdiği Kudüs İbrâni (Hebrew) Üniversitesi'nde yahudi felsefesi profesörü oldu (1961). İsrail İlimler Akademisi'nin üyesi olan Pines 1968'de İsrail ödülünü aldı. Doğumunun altmışıncı yıl dönümünde felsefe alanında bir süreli yayın olan *Iyyun*'un 1969'da çıkan XX. cildi ona ithaf edildi.

Pines'in araştırmaları öncelikle İslâm kelâmı, İslâm felsefesi ve bilimi alanında yoğunlaştı. Hallâc-ı Mansûr, Fârâbî, İbn Sînâ, İbnü'l-Heysem, Bîrûnî, İbn Bâcce, Ebü'l-Berekât el-Bağdâdî, İbn Rüşd ve İbn Haldûn üzerine çalışmalar yaptı. 1960'larda ilgi alanını Ortaçağ yahudi felsefesi, yahudi-hıristiyan grupları ve Latin skolastisizminin söz konusu geleneklere etkisini de kapsayacak şekilde genişletti. Bu dönemde İbn Meymûn'un *Delâletü'l-hâ'irîn* adlı eserini hacimli bir girişle birlikte İngilizce'ye çevirdi. Zamanla antik dönem Yahudiliğinden Rabbînik ve Helenist yahudi geleneğine, gnostik ve erken dönem Hıristiyanlığından Arap Hıristiyanlığı'na kadar pek çok konuyu ilgi alanına aldı. Yahudi filozoflarının kendi dönemlerindeki hıristiyan skolastiklerinin felsefî ve ilmi doktrinlerine vâkıf oldukları tezini işlediği hacimli makaleler yazdı (meselâ bk. "Scho-

Shlomo Pines

lasticism after Thomas Aquinas and the Teachings of Hasdai Crescas and his Predecessors", *Proceedings of the Israel Academy of Sciences and Humanities*, 1/10 [1967], s. 1-101). Onun İbn Meymûn ve Spinoza gibi farklı devirlerde yaşayan yahudi filozoflarının fikirleri arasındaki ilişkiyi ele aldığı çalışmaları da bulunmaktadır (meselâ bk. "Spinoza's Tractatus Theologico-Politicus, Maimonides, and Kant", *Scripta Hierosolymitana*, XX [1968], s. 3-54). 1970 ve 1980'li yıllarda kaleme aldığı makalelerinde geniş anlamda düşünce tarihini araştırdı. Son çalışmasında ise Aristo'da ve İslâm Aristoculuğu'nda epistemolojik ve ahlakî hükümler arasındaki ayrımı kronolojik bir yaklaşımla ele aldı ("Truth and Falshood Versus Good and Evil; A Study in Jewish and General Philosophy in Relation to The Guide of the Perplexed", *Studies in Maimonides* [ed. Isadore Twersky], Cambridge 1990, s. 95-157). 9 Ocak 1990 tarihinde Kudüs'te öldü.

Arapça, İbrânce ve Grekçe gibi dillere vukufu ve filolojik donanımı Pines'e farklı kültür ve dillerdeki düşüncelerin doğuş noktasına inme imkânı vermiş, birbiriyle bağlantılı bir dizi metin içinde bir kavramın gelişimini yeniden belirleme ve antik dönemden modern zamanlara kadar devam eden geleneklerin seyrini tesbit etme fırsatı sağlamıştır. Pines'in Yahudilik'le ilgili yayınları bulunmakla birlikte bunlar yahudi düşüncesini sistemli bir şekilde sunmamaktadır. Çalışmalarından hareketle bu konudaki yaklaşımını şöylece özetlemek mümkündür: Dünya birkaç milleti içine alabilen bazı kültürel alanlara ayrılmıştır. Bu alanlardan her birinin kendi içindeki birliği ortak bir kültürel mirasa, başka bir deyişle dinî bir geleneğe ve paylaşılan kavramsal yapılara dayandırılmıştır. 70 yılında Kudüs'teki mâbedin ikinci defa yıkılmasından sonra dünyanın farklı bölgelerine dağılan yahudiler Helen, İslâm ve Avrupa başta olmak üzere farklı kültür alan-

larında yaşamış olmalarına rağmen yahudi düşünürlerinin çoğu kendi ırklarına özgü dil ve kavramlarla yahudi kültürüne bağlı kalmıştır. Pines, yabancı kültür öğelerinin yahudi geleneğinde herhangi bir kopukluğa yol açmadığını belirtmesinin yanı sıra yerel kültürlerle yaşanan etkileşimin yahudi düşüncesine çok yönlü bir karakter kazandırdığına dikkat çeker. Bir bakıma "Yahudiliğin değişmez özü" telakki si belli kültürlerden etkilenme anlayışıyla dengelenmektedir. Her kültür farklı bir bakış açısını ortaya çıkarmakta, yahudi düşünürleri de bu yolla Yahudiliğin yorumunu devamlı surette yenilenmektedir.

Eserleri. 1. *Beiträge zur islamischen Atomenlehre* (Berlin 1936). Pines'in doktora tezi olup Ebû Rîde tarafından *Mezhebü'z-zerre 'inde'l-müslimîn ve 'alâkatühû bi-mezâhibi'l-Yûnân ve'l-Hûnûd* adıyla Arapça'ya (Kahire 1365), M. Schwarz tarafından *Studies in Islamic Atomism* adıyla İngilizce'ye (Jerusalem 1997) çevrilmiştir. **2.** *Nouvelles études sur Awhad al-Zamân Abu-l-Barakât al-Baghdâdî* (Paris 1955). **3.** *The Concept of Time in Late Neoplatonism* (S. Sambursky ile birlikte, Jerusalem 1971). Pines'in makale ve tebliğlerinden bazıları "The Collected Works of Shlomo Pines" serisi içinde Ebû'l-Berekât el-Baghdâdî (*Studies in Abu-l-Barakât al-Baghdâdî: Physics and Metaphysics*, Jerusalem-Leiden 1979), Ortaçağ bilimiyle ilgili Grekçe metinlerin Arapça çevirileri (*Studies in Arabic Versions of Grek Texts and in Medieval Science*, Jerusalem-Leiden 1986), İslâm felsefesi tarihi (*Studies in the History of Arabic Philosophy*, ed. S. Stroumsa, Jerusalem 1996), dinler tarihi (*Studies in the History of Religion*, ed. G. G. Stroumsa, Jerusalem 1996) ve yahudi düşüncesi (*Studies in the History of Jewish Thought*, ed. W. Z. Harvey - M. Idel, Jerusalem 1997) hakkında olmak üzere beş kitap halinde yayımlanmıştır. Pines İbrânce ve Batı dillerinde başka müelliflerin derlediği yirmi kadar kitaba Sâmi dilleri, Ortaçağ yahudi, hıristiyan ve İslâm teolojisi, felsefesi ve bilimiyle Hıristiyanlık-İslâm münasebetleri üzerine bölümler yazmıştır. Pines, Ortaçağ düşünürlerinin Arapça, İbrânce ve Grekçe yazılmış risâle ve eserlerinden modern Batı dillerine çeviriler yaptığı gibi İbn Meymûn'un *Delâletü'l-hâ'irîn* adlı eserini de İngilizce'ye tercüme etmiştir (*The Guide of the Perplexed*, Chicago 1963; London 1969).

Pines'in *Islamic Culture, Israel Oriental Studies, Journal Asiatique, Revue des études islamiques* ve *Studia Isla-*

mica gibi süreli yayınlarda yahudi, hıristiyan ve İslâm ilâhiyatı, felsefesi ve bilimiyle söz konusu üç dine mensup âlimlerin görüşlerini mukayeseli bir şekilde ele aldığı 100'e yakın makalesi ve değerlendirmeye yazısı bulunmaktadır. Onun ilgi alanlarını da gösterecek olan makalelerinden bazıları şunlardır: "Nathanael ben al-Fayyûmî et la théologie ismaélienne" (*Revue de l'histoire juive en Egypte*, I [1947], s. 5-22); "Studies in Abu-l-Barakât al-Baghdâdî's Poetics and Metaphysics" (*Scripta Hierosolymitana*, VI [1960], s. 120-198); "Shi'ite Terms and Conceptions in Judah Halevi's Kuzari" (*Jerusalem Studies in Arabic and Islam*, II [1980], s. 165-251); "Studies in Christianity and in Judaeo-Christianity Based on Arabic Sources" (*Jerusalem Studies in Arabic and Islam*, VI [1985], s. 107-161); "Gospel Quatations and Cognate Topics in 'Abd al-Jabbâr's Tathbit in Relation to Early Christian and Judaeo-Christian Readings and Traditions" (*Jerusalem Studies in Arabic and Islam*, IX [1987], s. 195-278). Otuza yakın yayımlanmış tebliği bulunan Pines *Dictionary of Scientific Biography, Encyclopaedia Britannica, Encyclopaedia Judaica, The Encyclopaedia of Islam, The Encyclopaedia of Philosophy* gibi ansiklopedi ve sözlüklere maddeler yazmıştır (eserlerinin geniş bir listesi için bk. Motzkin - Niewoehner, VII [1988], s. 17-38).

BİBLİYOGRAFYA :

Shlomo Pines, *Studies in Islamic Atomism* (trc. M. Schwarz), Jerusalem 1997, tercüme edenin ön-sözü, s. vii-ix; A. L. Motzkin - F. Niewoehner, "A Bibliography of the Writings of Shlomo Pines", *Shlomo Pines Jubilee Volume: On the Occasion of His Eightieth Birthday 1, Jerusalem Studies in Jewish Thought*, VII, Jerusalem 1988, s. 17-38; S. Stroumsa, "Shlomo Pines: Le savant, le sage", *JA*, 273 (1990), s. 205-211; Yehuda Landau - Arthur Hyman, "Pines, Shlomo", *EJd.*, XIII, 534; Carlos Fraenkel, "Pines, Shlomo", <http://www.shlomopines.org.il/>.

MUSTAFA SİNANOĞLU

PİR

(پير)

Hak yolunda sâlike rehberlik yapan kimse ve tarikat kurucusu anlamında tasavvuf terimi.

Sözlükte "ihtiyar, ak saçlı, tecrübeli kimse" anlamındaki Farsça pîr kelimesi tasavvufta mürşid, velî ve şeyh ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu kullanıma göre pîr sâlike rehberlik yapan kimsedir. Pîr kelimesi tasavvufî mânasıyla ilk defa III-IV. (IX-X.) yüzyıllarda Horasan sûfleri ve özel-